

Rīgā, 2008. gada 2. decembrī

LR finanšu ministram
Atim Slakterim

LR ekonomikas ministram
Kasparam Gerhardam

LR izglītības ministrei
Tatjanai Koķei

LR kultūras ministrei
Helēnai Demakovai

LR Saeimas Finanšu un budžeta komisijas
priekšsēdētājam *Kārlim Leiškalnam*

Par PVN likmi grāmatniecības nozarē

Latvijas grāmatniecības nozares pārstāvji ar lielu satraukumu un neizpratni uztvēruši nodomu mainīt grāmatu piegādēm noteikto PVN likmi no 5% uz 9%. Gribam vērst Jūsu uzmanību uz to, ka šāda lēmuma pieņemšanai būtu daudz tālejošākas negatīvas sekas nekā sākotnēji varētu šķist, un tas būtiski ietekmētu ne vien grāmatu izdošanas, tirdzniecības un poligrāfijas nozari, bet arī sašaurinātu un ierobežotu Latvijas iedzīvotāju pieeju kultūras vērtībām un kvalitatīvai informācijai un iespaidotu jau tā satraucoši zemo lasīšanas līmeni mūsu valstī. Turklāt šī iniciatīva būtu pilnīgi pretēja tendencēm, kādas vērojamas citās ES valstīs.

Latvijas grāmatniecības nozares profesionālās organizācijas vēl nesen ieguldīja ilgstošas pūles, lai ar statistikas datu un starptautiskās labās prakses piemēru palīdzību pierādītu un panāktu pazeminātas PVN likmes ieviešanu grāmatu izdošanai un piegādēm. Joprojām uzskatām, ka grāmatniecības nozarei, kurā vērojams ļoti augsts cenu jutīgums, likmes paaugstināšana kaut par 1% strauji samazinās grāmatu mazumtirdzniecības apjomus un jaunu grāmatu iznākšanu. Rezultātā samazināsies izdevniecību maksātspēja, kas savukārt novedīs pie tipogrāfiju un papīra piegādātāju maksātspējas un nodokļu nomaksas būtiskas samazināšanās. Tātad budžeta ieņēmumi un nacionālais IKP galu galā nevis palielināsies, bet gan samazināsies. Atgādinām, ka pēc PVN likmes ieviešanas 1992. gadā turpmākajos 2 gados kopējā grāmatu tirāža Latvijā kritās vairāk nekā 2 reizes un bija tikai 49% no iepriekšējo gadu rādītājiem. Savukārt kopš 2004. gada vidus, kad tika ieviesta pazeminātā 5% likme, nozarē bija vērojama pastāvīga augšupeja: grāmatu un brošūru pirmizdevumu skaits 2005. gadā bija 2371, 2006. gadā – 2427, 2007. gadā – 2767. Arī kopējais metiens, kura rādītājiem ilgstoši bija tendence samazināties, 2007. gadā atkal bija pieaudzis par 10%. Šis kāpums radīja ražošanas un tirdzniecības apjomu palielināšanos, līdz ar to pieauga arī nodokļu ieņēmumi no izdevējdarbības un poligrāfijas nozarēm. Līdzīga situācija vērojama arī citās ES dalībvalstīs. Kad Zviedrijā 2002. gadā tika ieviesta pazeminātā PVN likme (no 25% uz 6%), grāmatu cenas ievērojami samazinājās,

apgrozījums pieauga par 22%, tika ne vien būtiski veicināts lasīšanas prestižs, bet arī panāktas pozitīvas izmaiņas attiecīgajās tautsaimniecības nozarēs.

Vietējo grāmatizdevēju aktivitātes pieaugums ir stimulējis arī iespiedindustrijas attīstību. PVN likmes paaugstinājums radītu cenu kāpumu, kas neizbēgami novestu pie ražošanas apjomu samazināšanās, tātad pasliktinātos gan izdevniecību, gan poligrāfijas uzņēmumu maksātspēja, palēninātos naudas līdzekļu aprīte, samazinātos valsts budžetā iemaksājamo nodokļu apjoms. Poligrāfijas uzņēmumiem nāktos celt cenas, tai skaitā valsts pasūtījumiem.

Cenu palielināšanās var ietekmēt arī iespiedprodukcijas eksportu, jo tas cieši saistīts ar tipogrāfiju spēju vai nespēju ieguldīt līdzekļus attīstībā, ko savukārt nodrošina vietējo izdevniecību pasūtījumu palielināšanās. PVN likmes paaugstinājuma izraisītais ražošanas apjomu kritums vietējā tirgū tipogrāfijām sagādās zaudējumus un būtiski iedragās veiksmīgi uzsāktu grāmatu eksportu uz ārvalstīm. (2007. gadā salīdzinājumā ar 2006. gadu pieaudzis par 50%.) Tādējādi mazinātos uzņēmumu konkurētspēja Eiropas tirgos un Latvijas valsts ieņēmumi no nozares ražojumu eksporta.

Poligrāfijas nozare jau šobrīd asi izjūt negatīvo ietekmi, ko radījusi valsts pasūtījumu samazināšanās, taču izprot to kā valsts ekonomikas stabilizēšanai nepieciešamu rīcību. Taču absolūti nav saprotams, kāpēc jāpalielina nodokļu slogs izdevējdarbībai un poligrāfijai, riskējot apstādināt šo nozaru veiksmīgo attīstību.

Nodokļa palielināšana nozarē var izraisīt arī negatīvas sociālas sekas. Ja uzņēmumiem nāktos sašaurināt darbību un samazināt jaunu izdevumu skaitu, bez pasūtījumiem un darba paliktu daudzi: kā rakstnieki un mākslinieki, tā izdevniecību, tipogrāfiju, grāmatlīdzekļu ražošanas uzņēmumu darbinieki. Ņemot vērā, ka nozarē ir liels mazu un sīku uzņēmumu un individuālo uzņēmēju īpatsvars, par bezdarbniekiem kļūtu ne tikai darba ņēmēji, bet arī darba devēji. Uzskatām, ka tas būtu palielināts slogs valsts sociālajam budžetam, kas vairākkārtīgi pārsniegs varbūtējo īslaicīgo ieguvumu no PVN likmes paaugstināšanas.

Tiem, kas apšaubā, ka PVN likmes izmaiņām varētu būt tik būtiska negatīva ietekme uz grāmatniecības nozares kopējo attīstību, vēlamies citēt zviedru ekonomista Jonasa Modiga atzinumu, kas sniegts Zviedrijas Izdevēju asociācijas pasūtītajā trīs gadus ilgušajā pētījumā par PVN likmes ietekmi uz grāmatu izdošanas un izplatīšanas procesu:

“Izdevējdarbības vidē valda ļoti sīva konkurence, peļņa ir ļoti niecīga un nav daudz iespēju paaugstināt cenu. Pazeminātā PVN likme nodrošina izdevējiem papildu resursus attīstībai, kas kopumā labvēlīgi ietekmē gan pieprasījumu, gan piedāvājumu. Ir virkne grāmatu grupu, īpaši uzzīņu, informatīvi un izglītojoši izdevumi, kuru sagatavošanā ieguldītie līdzekļi – redakcijas un ražošanas izdevumi – atmaksājas tikai ilgākā laika posmā, vairāku gadu laikā. .. Apkopotie dati liecina, ka zema PVN likme pozitīvi ietekmē uzzīņu literatūras, jo īpaši – augstskolu mācību grāmatu izdošanu, kas ir īpaši cenjutīgs nozares segments. .. Zema PVN likme devusi izdevējiem iespēju pieņemt lielākus izaicinājumus, īstenot lielākus un ilgtermiņa projektus, vairot un dažādot piedāvājumu. Palielinājies augstvērtīgu izdevumu skaits specializētajās nozarēs, piemēram, filosofijā un psiholoģijā, turklāt lielu daļu šo projektu uzdrīkstējušies publicēt nelieli izdevēji”.

Šos secinājumus viennozīmīgi var attiecināt arī uz Latviju, kur tieši pēdējos gados iznācis daudz ļoti vērtīgu vietējo autoru darbu un ārzemju autoru darbu tulkojumu. Situācijā, ka katastrofāli samazinās gan Valsts Kultūrkapitāla fonda līdzfinansējums izdevējdarbības projektiem, gan mērķprogrammas atvēlētie līdzekļi bibliotēku iepirkumam un arī vietējās pašvaldības nepiešķir pat likumā paredzētos līdzekļus grāmatu iepirkumam (turklāt šiem nolūkiem paredzētās summas noteiktas pirms 7 gadiem un vairs absolūti neatbilst reālajai situācijai tirgū), PVN likmes paaugstināšana būtiski bremsētu ne vien grāmatniecības nozares attīstību, bet negatīvi ietekmētu arī kultūras un izglītības situāciju valstī kopumā.

Atgādinām, ka ES direktīva 112/2006 ļauj dalībvalstīm piemērot pazeminātu PVN likmi grāmatām. Saskaņā ar datiem, ko apkopojusi Eiropas Izdevēju federācija un Eiropas Grāmattirgotāju federācija. Visās ES valstīs, izņemot Dāniju, kur PVN piemērošanai nav ne izņēmumu, ne atvieglojumu, grāmatām tiek piemērota viszemākā iespējamā PVN likme – 4 līdz 6 %, Lielbritānijā un Īrijā šim preču segmentam joprojām likme ir 0%. Turklāt Dānijā 2008. gadā sākusies aktīva diskusija par likmes samazināšanu. Arī izvērtējumā par PVN likmju ietekmi uz Eiropas Ekonomikas atveseļošanas plānu atzīts: “Ir nepārprotami skaidrs, ka šajos grūtību laikos PVN likmju paaugstināšana produktiem un pakalpojumiem ir pretrunā ar Atveseļošanas plāna pamatprincipiem. Jo vairāk tas attiecas uz grāmatām, kas ir ne vien pati vērtīgākā atsevišķā radošā industrija, bet arī izglītības procesa balsts un mugurkauls, kas būtiski ietekmē zināšanu izplatību un līdz ar to arī Lisabonas programmas mērķu sasniegšanu”.

Aicinām Latvijas valdību rūpīgi apsvērt un izvērtēt postošās sekas, kādas PVN likmes paaugstināšana atstās uz Latvijas kultūru, izglītību un grāmatniecību kā būtisku un IKP vairojošu radošās industrijas nozari. Esam gatavi personīgi tikties, diskutēt un sniegt papildu pamatojumu savam lūgumam PVN likmi nepaaugstināt.

Ināra Beļinkaja

Starptautiskās grāmattirgotāju federācijas viceprezidente,
Latvijas Grāmattirgotāju asociācijas prezidente,
Latvijas Grāmatnieku gildes valdes priekšsēdētāja

Dace Pugača

Latvijas Grāmatizdevēju asociācijas izpilddirektore

Aivars Gribusts

Latvijas Mācību grāmatu izdevēju asociācijas prezidents

Visvaldis Trokša

Latvijas Poligrāfijas uzņēmumu asociācijas valdes priekšsēdētājs

Ilze Stikāne

Latvijas Bērnu un jaunatnes literatūras padomes priekšsēdētāja

Renāte Punka

“Jāņa Rozes apgāda” direktore

LR Kultūras ministrijas Grāmatniecības konsultatīvās padomes priekšsēdētāja